రాత్రిలో తేమ

రామాపురం స్టేషన్లో రైలు దిగి మామిడి తోపులకు కంచెగా పెరిగిన కలబంద మొక్కల బారులగుండా మలుపులు తిరుగుతూ, ఏడాది కారు నెలలైనా నీళ్ళు పారే ఒక కొండవాగును దాటి, ముదురు కొబ్బరిచెట్ల చలువ పందిళ్ళు గడిచి, పూరేళ్ళ మడుగు వెంబడి నక్కల బండ అంచుల్లో సాగి, స్టేషను నుంచీ చుట్టు దారిగా వచ్చే మట్టి బాటలోకి దిగి, అక్కడి నుంచి ఎగుడు ముఖం పట్టే బాటగుండా రెండు ఫర్లాంగుల దూరం నడిచి, ఆ మిట్టపైన్నుంచీ ముందుకు చూస్తే ప్రపంచం అక్కడికి అఖరైపోయినట్టు తూరుపు దిక్కుకు హత్తుకున్నట్టుగా ఓ కొండ కనిపిస్తుంది. కొండంటే కొండ గాదు. పెద్ద గుట్ట. గుట్టపైన నిటారుగా ఓ పెద్ద రాతిపేటు ఉండడంతో దాని కొక విరాడ్రూపం వచ్చేసింది. చాలని దానికి ఓ అరమైలు చుట్టు కైవారం ఉన్న ఆ కొండపేటు మీద ఓ శిథిలమై కోట గూడా!

పేటు వెనుక వైపునుంచి పైకి దారి ఉండేదట. ఇప్పుడది వినియోగంలో లేదు. అయినా నిధి నిక్షేపాల ప్రలోభాలున్న వాళ్ళు ఎట్లాగో పైకి వెళ్ళి, సమాధుల్ని కుళ్ళగించి, కట్టడాల్ని కూలదోసి, గడ్డపార దిగిన ప్రతిచోటా త్రవ్వి త్రవ్వి కోట అంతర్భాగాన్ని రూపు మార్చి పారేసినట్టు చెప్పుకుంటారు. నిధుల మాట ఏమిటో గానీ, కొన్ని చోట్ల ఎముకలు, పుర్రెలు మాత్రం బయట పడ్డాయట. చుట్టు ప్రక్కల గ్రామాల వాళ్ళకు ఆ కోటకు సంబంధించిన చరిత్రనంతా త్రవ్వి పోసుకోడం ఒక ఇంపితమైన కాలక్షేపం. ఆర్కాటు నవాబుల కాలంలో 'ముంతపొగ మన్నీలు' అనే పాళేగాళ్ళు దాన్ని నిర్మించారట! ముంతలో నిప్పు వేసి ఎండుమిరపకాయలు దట్టిస్తే వచ్చే పొగే ముంతపొగ.

పల్లెల్ని దోపిడీ చేసినప్పుడు విలువైన వస్తువు లెక్కడున్నాయో చెప్పని వాళ్ళని కిటికీలు లేని గదిలో బంధించి, ఊపి రాడకుండా ముంతపొగ బెడుతూ వచ్చినందువల్ల వాళ్ళకు ముంతపొగ మన్నీలని పేరొచ్చిందట! వాళ్ళ ప్రతాపాన్ని

గురించి విని, సజావైన యుద్ధ ప్రక్రియలతో వాళ్ళని లొంగదియ్యడం అసాధ్య మని భావించిన నవాబులు వాళ్ళని ఆర్కాడుకు పిలిపించుకుని సత్కరించి కొంత రాజ్య భాగాన్ని వాళ్ళకోసం కేటాయించేశారట! అంతటితో పాత దోపిడీ దొంగ లైన కొత్త పాళేగాళ్ళు అనువైనచోట ఈ కోటలు నిర్మించుకుని పరోక్షమైన దోపిడీ విధానాలకు స్వస్తి చెప్పి, ప్రత్యక్షంగా పన్నులు వసూలు చేయడం మొదలెట్టారట. వసూలైన మహసూలులో పాతిక వంతు నవాబులకు కప్పంగా చెల్లిస్తే మిగిలిన ముప్పాతిక వంతు పాళేగాళ్ళ వినోద విలాసాలకే దఖలుపడుతూ వచ్చిందట.

ఏ స్థాయికి తగిన కవులు ఆ స్థాయికి ఉంటారు గదా! అలాంటి కక్కుర్తి కవి ఒకడు పనికిమాలిన బూతు కావ్యం ఒకటి రాసి ఓ పాళేగాడికి అంకితమిచ్చి అందులో వాళ్ళను సమర నిశ్శంకులుగాను, అరివైరి కంఠ విలుంఠన కాలకంఠీ రవులుగాను, సముద్ర వేలావలయిత మహీమండలాధిపతులుగానూ కీర్తించాడట! అందులో మహీమండలాధిపతులనడం మాత్రం సహజోక్తి ఎందుకంటే ఆ దుర్గం పేరు మహిమండల దుర్గం.

ఉదయ వేళల్లో కోట నీడ పడేచోట కాలక్రమాన ఒక జనావాసం ఏర్పడింది. కోట బాగా శిథిలమైపోయేటప్పటికి ఊరు బాగా వికాశ దశకు వచ్చేసింది. దీని పేరు గూడా అదే – మహిమండలం. పదంపై 'మైమండలం'గా రూపాంతరం చెందింది. ఏ వాస్తు పద్ధతి ప్రకారం నిర్మించారో గానీ గ్రామ మంటే ఎలా ఉండాలో మైమండలాన్ని చూస్తే తెలిసొస్తుంది. పక్షంలో తలకట్టులా ప్రముఖ స్థానంలో పెద్ద దేవిడీ, షడ్భుజాల్లా దానికటూ ఇటూ మూడు రెండ్ల ఆరు వీధులు మొదటి వరుసలో సమీప జ్ఞాతుల, బంధువుల లోగిళ్ళు రెండో వరుసలో సన్న కారు రైతుల, చిన్నతరహా ఉద్యోగుల గృహాలు. మూడో వరుసలో వృత్తి పనుల వాళ్ళు, బాగా బ్రతికి చెడిపోయినవాళ్ళు జీవించే ఇళ్ళు. ఊరికి కొంచెం దూరంగా ఆ వైపున, ఈ వైపున గూడా రెండు పెలి వాడలు, సోపాన క్రమానికి ఏమాత్రం భంగం వాటిల్లకుండా తరతరాలుగా అంగీకృతమైన ఒక పురాణ వ్యవస్థకు మైమండలం ఒక చిన్న నమూనా అని చెప్పొచ్చు. ఇన్నాళ్ళకిన్నాళ్ళకు ప్రస్తుత సన్నివేశం ద్వారా ఆ గ్రామ స్వరూపానికి నిండైన వైవిధ్యం కూడా చేకూరి నట్టయింది.

అదెలాగంటే–

ఎండ కెండి, మాడి, మరింత సలుపెక్కి కాలిపోగా మిగిలిన తుమ్మ మొక్కల లాంటి వాళ్ళు, నిన్నటని గురించిన తీయటి జ్ఞాపకాలు గానీ, ఈనాటి జీవితానికి భద్రత గానీ, రేపటిని గురించిన ఆశలు గానీ లేని పరిస్థితుల్లో గాలి ఏ వైపు, వీస్తే ఆ వైపు కొట్టుకపోయే ఎండుటాకుల లాంటి వాళ్ళు, ఆకులకు, చెట్ల బెరళ్ళకు, జంతువుల తోళ్ళకు ప్రత్యామ్నాయంగా మాసినా, చిరిగినా, మానానికి మరుగ్గా ఏ కొద్దిపాటి బట్టలుంటే చాలు ననుకోవడంలో శిలాయుగపు మానవుల కన్నా రెండడుగులు ముందున్న వాళ్ళు, కొన్నివేల సంవత్సరాల మానవ నాగరికత గుప్పించిన వరాలేవీ తమ దరిదాపులకైనా రాలేదని తెలియని వాళ్ళు, తెల్సినా పట్టించుకోని వాళ్ళూ, ముసలీ ముతకా, ఆడా మగా, పిల్లాజెల్లా అంతా కలిసి ఎభై ఎనభైమంది దాకా ఉన్న బడుగుజీవులు మాటల సడిగానీ, అడుగుల సవ్వడి గానీ లేకుండా, నిశ్శబ్దంగా కదిలే నీడల్లా వచ్చి దేవిడీ ఎదుట ఇనుప కమ్ముల గేటు కభిముఖంగా వీధిలో నిల్చుండిపోయారు.

మసక చీకటి ముసుగులు కొంచెం కొంచెంగా విచ్చిపోతున్నసమయం. దేవిడీ ముంగిట చప్టా నేలంతా చిత్త ఊడ్చి నీళ్ళు చల్లి, ముగ్గు వేసిన తర్వాత పనిమనిషి పాపులక్క అప్పటి కొక పదినిమిషాల క్రితమే లోపలికి వెళ్ళింది. తన అనుదిన వ్యవహారాల్లో తొలి పరంగా వంటలక్క నాంచారమ్మ పాకశాలను సర్దుకోడం ప్రారంభించింది. పశువుల కొట్టంలో ఇద్దరు సేద్యగాళ్ళు తొలి కోడి కూసి నప్పటి నుంచీ పాలు పిండుతున్నారు ఏడింటికి డైరీ వ్యాను వచ్చేటప్పటికల్లా నాలుగు కేన్లు సిద్ధంగా వుండాలి. ఇంట్లో వుండే వాడుకకు పది పన్నెండు లీటర్లు ప్రత్యేకం. అట్లాగని ఆ ఇంట్లో ఓపెంతమంది ఉన్నారనుకుంటే పొరబాటే!

పెద్దబ్బాయీ, కోడలూ కూడా డాక్టర్లు. వాళ్ళ ప్రాక్టీసు అమెరికాలో. నెల కొకసారి ఎస్. టి. డి.లో కొనసాగే పది నిమిషాల పలకరింపే వాళ్ళ ఉనికికి నిదర్శనం. రెండో కొడుకు రైల్వే కాంట్రాక్టరు. నివాసం సికిందరాబాదు. పెద్ద వంతెనలు, గొప్ప కట్టడాలు అతడి కార్యరంగం. చిన్నబ్బాయి తాను చదువుకున్న కోయంబత్తూరు కాలేజీలోనే అసిస్టెంటు ప్రొఫెసరు. అవసరం ఏర్పడగానే అక్కడి నుంచి జాబా ఎత్తేసి, తండ్రి దగ్గరినుంచీ కుటుంబబాధ్యతలు స్వీకరించే ఉద్దేశంతో ఆ మధ్య కాలంలో మజిలీగా అతడు కోయంబత్తూరులో వ్యవసాయ శాస్త్ర పాఠాలు చెబుతున్నాడు. పోగా ముమ్ముళ్ళిద్దరూ లక్షణంగా వాళ్ళ సంసారాలు వాళ్ళు చేసుకుంటున్నారు. స్కూళ్ళకు సెలవు లిచ్చినప్పుడో, మైమండలం గుడిలో

తిరణాల జరిగినప్పుడో వాళ్ళు వచ్చి కొద్ది రోజులుండి వెళ్ళిపోతుంటారు. పోగా, ఆ లంకంత లోగిలిలో ఉన్న కుటుంబ సభ్యులు రెడ్డేరు, రెడ్డిసాని ఇద్దరే ! 'రెడ్డివారు'కు రూపాంతరం రెడ్డేరు. రెడ్డి దొరసానికి సంగ్రహ రూపం రేడ్డిసాని. తోపుల కాపులా, పొలం సాగు, ట్రాక్టర్ల నిర్వహణ, పశువుల పెంపకం - ఇలా హోం శాఖలో ఎన్నో డిపార్ట్‌మెంట్లు. దేనికి తగిన మనుషులు దాని కుండి పోయారు. కనుక రెడ్డేరుకు స్వంత బాదరబందీలు తక్కువేనని చెప్పొచ్చు. లేదంటే తన అధికార పరిధిలో తిరుగుబాట్లూ, కట్టు మీరడాలు, నిర్లక్ష్యధోరణులు మొదలైన విద్రోహచర్యలు తలయెత్తినప్పుడు పకడ్బందీగా దండనీతిని అమలు పరచడం మాత్రమే ఆయన వంతు. ఆయన్న కాలాన్ని ఎక్కువగా మింగేసేది లోక వ్యవహారాలే.

బూరగమందలో ఇరు పార్టీల వాళ్ళూ కొట్టుకోగా ముగ్గురు వ్యక్తులు అక్కడి కక్కడే సిలిగి చస్తారు. ఆ హత్యానేరాలు తమపైన పడకుండా ఉండడం కోసం ఒక పార్టీ వాళ్ళు బూరగమందలో మునిగి, మైమండలంలో తేలి రెడ్డేరు పాదాలు గట్టిగా పట్టుకుంటారు. రంగాపురంలో రంగనాథస్వామి దేవ మాన్యాల రాబడినంతా సుష్టుగా తిని పుష్టిగా బలిసిన ధర్మకర్త ఆఖరి కెట్లాగో ప్రభుత్వాధికారులకు దొరికిపోయాడు. 'స్వామీ నీవే దిక్కు'ంటూ అతడు రెడ్డేరు శరణాగతిలోకి వచ్చేస్తాడు వరదయ్యపాళెం చెక్ పోస్టులో తిక్కశంకరయ్య లాంటి డిప్యూటీ తాశీల్దా రొకడు చేరి బియ్యం కలప, దొంగసారా రవాణాకు అడ్డు తగిలాడు. అప్పుడు చట్ట బాధితు లందరూ కట్టకట్టుకుని తమను గట్టెక్కించవల సిందిగా కోరుతూ రెడ్డేరు హజారంలో హాజరైపోతారు. ఇలాంటి పన్లపైన వచ్చి పడిపోయే జనంతో రెడ్డేరు కొలువెప్పుడూ సందడి సందడిగా వుంటుంది. గంట గంటకూ కాఫీ ఖాండాలో, టీ కమండలాలలో పైకి వెళ్తుంటాయి. రాత్రి పడుకో డానికి బాగా ఆలస్యమైపోతూ వుంటుంది గనుక రెడ్డిగారి కింక తెల్లవారేది ఉదయం తొమ్మిదింటికే !

రెండంతస్తుల చుట్టు భవంతిలో వెనుకవైపు మిద్దెపైన ఓ పడగ్గదీ, ఒక పెద్ద హాలు, అతిథుల కోసం కొన్ని గదులు. అవన్నీ రెడ్డేరు ప్రత్యేకంగా తనకోసం అట్టి పెట్టుకున్నవి మౌన ప్రార్థన చేస్తూ గ్రామ సంచారం సల్పినట్టుగా జోగల తండా వచ్చి దేవిడీ ఎదుట నడి వీథిలో విడిసేటప్పటికి రెడ్డేరు తన గదిలో నిద్ర పోతున్నారు. నడవాలో బెంచీపైన నిశ్చలంగా కూర్చున్న ఇరవై నాలుగ్గంటల

అంగరక్షకుడు చెంగప్ప ఏమీ చేయకుండా ఎంత కాలమైనా గడపడం సాధ్యమేనని నిరూపిస్తున్నాడు.

దుర్గం కొండ అడ్డుగా ఉండడం వల్ల లోకానికంతా సూర్యోదయమైన తరువాత గంటా గంటన్నరకు గానీ మైమండలం పైకి బాలభానుడి తొలికిరణం ప్రసరించదు. ఆ రోజు ఎండడాలు ఊరిపైకి ప్రాకి వచ్చేటప్పటికి 'దేవిడీ ఎదుట జోగలోళ్ళ మౌన సత్యాగ్రహ' మన్న వార్త గుప్పుమంటూ గ్రామమంతటా ప్రాకి పోయింది. ఇలాంటి సన్నివేశం ఇదివరకెప్పుడూ ఎన్నడూ ఊహించింది గాదు. 'తల్లో ఏ పురుగు తొలిచిందో ఈ జోగలోళ్ళకు? లేకపోతే వచ్చి వచ్చి నల్ల రాతితో చెక్కి పెట్టిన విగ్రహాల మాదిరిగా నడి వీథిలో నిలబడిపోతారా?'

చెరువు వైపునుంచీ వేపపుల్లతో పళ్ళు తోముకుంటూ ఇండిదారి పట్టిన పోతుల పుల్లారెడ్డి ఉ దృశ్యాన్ని చూచి కొద్ది క్షణాల పాటు నిర్ఘాంతపడిపోయి అసలింతకూ విషయ మేమిటో ఆరా తీయదలచుకున్నాడు.

"ఒరే జోగల పెద్దన్నా! ఇట్లా రారా ముందు" అంటూ హుకుం జారీ చేశాడు...

పొడుగాటిలాంటివాడు, కంకాళంలాంటివాడు, మొలకొక తుండు కౌపీనంగా కట్టుకున్నవాడు, తలకు చుట్టుకోడానికైనా, ఒంటిపై కప్పుకోడానికైనా ఒక్కచే చిరుగుల దుప్పటి కలిగినవాడు అయిన జోగల పెద్దన్న పిలుపు వచ్చిన వైపు తిరిగాడు. తిరిగి పుల్లారెడ్డి వైపు చూచి, చేతిలోని దుడ్డుకర్రను క్రిందికి జారవిడిచి, రెండు చేతులూ పైకెత్తి జోడించాడు.

'సామీ! మాలో మా ఎవ్వారం ఇది. ఇంకెవ్వరికీ ఇందులో జోక్యం లేదు దయచేసి మీపాటుకు మీ రూరుకోండి' అన్న అంతరార్థం పెద్దన్న నమస్కార భంగిమలో వ్యక్తమైంది.

పోతుల పుల్లారెడ్డి బుడుంగున ఆశ్చర్య సాగరంలో మునిగిపోయాడు. 'ఓరి మీ వుపాతకం' కూలా! ఆడికొచ్చి ఈడికొచ్చీ ఆఖరుకు రెడ్డేరు పెద్ద సిద్దారెడ్డితో ఎవ్వారం మీ అంతట మీరే తేల్చుకునే టంతటోళ్ళయిపోతిరా? భలే భలే, మోచేతులకు మీసా లొచ్చినా యేమిరా మీకు?"

"అన్నా పుల్లారెడ్డన్నా! ఇట్రా, నేనైప్తా"– తమాషా చూస్తూ దూరంగా

నిల్చున్న గుంపులో నుంచీ ఎవరో పిలుస్తుండడం విని పుల్లారెడ్డి ఆ వైపుగా కాలు కదిపాడు.

"ఏం జరిగిందంటే" - అవటలి వక్తి, సాగదీస్తూ ప్రారంభించాడు. "నిన్నటి తెల్లారి రెడ్డేరు సేద్యగాడు ఎరికల నారిగాడు లేడా, వాడు గుండాల మిట్టలో గొడ్లు మేసితా ఉండి లల్లాయి పదం పాడుకుంటూ కటవ పైకెళ్ళి శనిగచేల మక్క చూచినాడన్నా! చూచేటప్పటి కేమైంది? ఒక కయ్య అ ఐదు గుంటల కయ్య - ఎట్లా ఉంది? పిల్లలు కాపరం చేసిన ఇల్లు మాదిరిగా ఉంది. చీడ తిని పోయిన మునగచెట్టు మాదిరిగా ఉంది చెట్టుండాల్సిన చోట చెట్టు లేదు. రాయుండాల్సిన చోట రాయలేదు. చెట్లన్నీ పెరికి పారేసినట్టుగా, తీగలన్నీ తుంచి పారేసినట్టుగా కయ్య కయ్యంతా కల్లం మాదిరిగా ఉంది. 'ఇదేందిరా సామీ! రెడ్డేరు కేం జవాబు చెబుదునురా తండ్రీ' అనుకుంటూ వాడు పరుగునా వెళ్ళి చూచినాడు గదా, కయ్యంతా అడుగులే! ఏ మడుగులు? పందుల అడుగులు! దొంగనాయాండ్లు గదన్నా ఈ జోగలోళ్ళు! ఏ చెట్టు కిందబడి నిద్రబోయినారో, వాళ్ళ పందులు బోయి చేన్లో బడినాయి. అది ఎవురి చేను ? రెడ్డేరు చేను..."

పుల్లారెడ్డి తల పంకిస్తూ అన్నాడు-"అంతేలే! పోగాల మొచ్చినప్పుడు ఎవురైనా అంతే! కడుపులో పేగులు తెనోళ్ళుగా కనిపిస్తారే గానీ, పీళ్ళకు కొవ్వు మాత్రం కళ్ళలోకి ఎగదట్టినట్టుంది..."

"తగిన శాంతి జరిగిందిలే పుల్లారెడ్డన్నా! నారిగాడు పరుగెత్తుకొచ్చి చెంగప్పతో చెప్పినాడు. చెంగప్ప రెడ్డేరుతో చెప్పినాడు. రెడ్డేరు చెంగప్పతో ఏమని చెప్పినాడో, చెంగప్ప నారిగాడితో ఏమని చెప్పినాడో మనకు తెలియదు. సాయంత్రాని కంతా జమాజెట్టీల మాదిరి పదిమంది మనుషులు వెళ్ళి జోగలోళ్ళ గుడిసెల మీద దూకినారు. కప్పు లెగిరిపోయినాయ్. గోడలు కూలిపోయినాయ్. సత్తు బోకులు, తగరం డబ్బాలు, గోనెసంచులు చెట్టు కొకటిగా, పుట్ట కొకటిగా ఎగిరిపోయినాయ్. పందులు తోలుకుని జోగలోళ్ళు ఇండ్లు చేరుకునేటప్పటికి ముసలోళ్ళు, పిల్లోళ్ళు నెత్తి నోరూ బాదుకుంటూ ఏడ్చి మొత్తుకుంటున్నారు..."

"కాదులే! చింత జచ్చినా పీళ్ళల్లో పులుసు చచ్చినట్టు లేదు. లేకపోతే తెల్లారేటప్పటి కిట్లా కట్టగట్టుకుని దేవిడీ ముందు కొస్తారా! కొరడా దెబ్బలు తింటే గానీ పీళ్ళకు తిక్క కుదిరేటట్టు లేదు..."

"సాయంత్రం దాకా ఇట్లాగే మొండితనం చేస్తే అదిగూడా తప్పదులే పుల్లారెడ్డెన్నా !"

వ్యవహారం అంతవరకూ వస్తే ఆ వినోదాన్ని తిలకించాలన్న ఉబలాటం ఉన్నవాళ్లు మైసుందలంలో తక్కువగా లేరు. అందుకు విరుద్ధంగా "అయ్యో పాపం ! వీళ్ళు కడుపు కాలిన వాళ్లు. దిక్కులేని వాళ్లు. ఇప్పుడు నిరాశ్రయులు గూడా! రెడ్డేరు ఎవరినైనా పంపించి వాళ్లెందుకొచ్చారో అడిగి తెలుసుకుంటే బాగుండును" అని ఆశించే వాళ్లు గూడా లేకపోలేదు. ఈ రెండో తరహాకు చెందిన వ్యక్తి ఒకావిడ దేవిడిలోనే వుంది. ఆవిడ అరగంట కొకసారి సింహ ద్వారానికి పక్కవాటుగా ఉన్న గదిలోకి వచ్చి కిటికీ గుండా వీధిలోకి తొంగి చూచి పోతోంది.

సూర్యబింబం విష్ణుచక్రంలా గిరగిర తిరుగుతూ నడిమింటి దరిదాపుల్లోకి వచ్చేసింది సూదులై పొడిచి, మంటలై మాడ్చి, చెమటలై చిరచిరలాడి ఎండ వాళ్ళ శరీరాలపైన రకరకాల విన్యాసాలు చేస్తోంది. వయసు మళ్ళిన వాళ్ళు నిల్చునే త్రాణలేక దుమ్ములోనే గొంతుక కూర్చున్నారు. ఆడవాళ్ళు తలపైన ముసుగేసుకుని మట్టిలోనే శోష్లిపోయారు. బిడ్డ లేడ్చి యేడ్చి అలిసిపోయారు. కిటికీ చువ్వల్లోనుంచి ఆ దృశ్యాన్ని తొమ్మిదోసారిగా చూస్తున్న రెడ్డిసాని అంతరంగంలో దిగులు కెరట్ను కెరట్నుగా పొరాడింది "ఎప్పుడు తిన్నతిండో! బిడ్డలకు తల్లుల దగ్గర పాలున్నాయో, లేవో? ఎందుకొచ్చిన యాతనో ? ఇలా ఎంతసే పిక్కడ అఘోరిస్తారో, ఏమిటో? కొంపదీసి వాళ్ళల్లో వడదెబ్బకు తట్టుకోలేక ముసలివాళ్లెవరైనా నీలిగి చస్తే? ఏ బిడ్డయినా అక్కడ ఎండుకపోయి గుటుక్కుమంటే? వీళ్లు చేసింది మహాపరాధమే అవును గాక ! అందు కిప్పటివరకు పడిన శిక్ష చాలకపోతె పోవచ్చును గాక! అట్లాగని నీటిలోనుంచి తీసి కాలే బండపైకి గిరవాటు పెట్టిన వచ్చి చేపల్లా వీళ్ళు బడి పత్తపైపోవడానికి తాను ఒప్పుకోదుగాక ఒప్పుకోదు... అబ్బే, ఈ పరిస్థితి ఇట్లా కొనసాగడానికి వీల్లేదు..."

ఓ దృఢ నిర్ణయానికి వచ్చేసిన రెడ్డిసాని చరాలున హాల్లోకి వచ్చింది. హాల్లో నుంచి మేడ పైకి మెట్లున్నాయి. విసురుగా వెళ్ళి క్రింది మెట్టు మీద కాలు పెట్టబోయి, అంతలోకరెంటు షాకు కొట్టినట్టుగా ఆమె అడుగు వెనక్కు తీసుకుంది.

మనసు చుట్టూ క్రమ్ముకున్న మబ్బుల్లో ఓ జ్ఞాపకం మెరుపులా మెరిసిపోయింది. అవును తాను మెట్లెక్కి మేడ పైకి వెళ్ళి ఆరు నెలలయింది...

భార్యా భర్తల మధ్య శారీరక సంబంధం మాత్రమే గానీ, మానసికమైన అనుబంధాల కంతగా ప్రాధాన్యం ఇవ్వని మొగిలి రెడ్ల కుటుంబంలోనికి తాను కోడలై వచ్చింది. కొత్త మనుషుల మధ్య కొత్త పరిసరాల మధ్య తనను తాను సర్దుకోడానికే కొంతకాలం పట్టింది. ఆ తరువాత వరుసగా కానుపు లొచ్చాయి. బిడ్డకూ బిడ్డకూ రెండేళ్ళు ఎడంగా ఆరుగురు సంతానం. అబ్బో, మొగిలి రెడ్ల రాజసం అంతా ఇంతా కాదు ఎదుటి వ్యక్తితో చనువుగా మాటాడితే తామెక్కడ లోకువైపోతామోనని వాళ్ళ అనుమానం. కట్టుకున్న భార్య కన్నబిడ్డ కూడా అందుకు మినహాయింపు కాదు. అందువల్ల పసిప్రాయంలో పిల్లల అచ్చట్లు, ముచ్చట్లు, వాళ్ళు మరికొంచెం పెరిగాక చదువూ సందెలు, ఆపైన పెళ్ళి సంబంధాలు అన్నీ తానే గమనించుకోవలసి వచ్చింది. చిన్న కొడుకు కూడా వివాహితుడై వెళ్ళిపోయాక ఆమె ఆలోచనలు కుటుంబ పరిధిలోనుంచి, బాహ్య ప్రపంచం లోకి విస్తరించాయి. అక్కడి వ్యవహారాల్లో ఎక్కువ భాగం సజావైన దిశగా నడుస్తున్నట్టు లేదు. మరమ్మత్తు చేయడానికి వీల్లేనంతగా పాడైపోయినట్టున్నాయి. అడ్డుకోడానికి బదులుగా తన భర్త అవి అట్లాగే కొనసాగడానికి దోహదం చేస్తున్నట్టు తోచడంతో ఆమె మానసికంగా పెద్ద గందరగోళంలో పడిపోయింది.

భార్య భర్తలు ఎప్పుడెప్పుడు ఏయే విషయాలపైన విభేదించారో చెప్పాలంటే పెద్ద పురాణ మవుతుంది. పొరపొచ్చాల అంతర్య మేమిటో తెలియాలంటే కొన్నింటిని గురించైనా చెప్పుకోవాలి. ఆ మధ్య ఒకసారి ఎన్నికల ఉప్పెన వచ్చి పడింది. ఊరిలోని అభ్యర్థు లొక్కొక్కరూ మద్దతును గోరుతూ మైమండలం వచ్చి వెళ్తున్నారు. మొగిలిరెడ్ల మద్దతంటే మాటలా? వాళ్ళ మాటపైన పడే వోట్లు పదివేల దాకా వుంటాయి. ఎన్నికల కింక వారం రోజులుందనగా గానీ రెడ్డేరు ఎవర్ని బలపరుస్తున్నారో తెలిసింది గాదు తీరా తెలిసేసరికి రెడ్డిసాని విస్తుపోయింది. దిగ్భ్రాంతికి లోనైంది. తన చెవుల్ని తానే నమ్మలేకపోయింది. వెంటనే మేడపైకి వెళ్ళి "ఏమండీ ! నేను విన్నది నిజమేనా ?" అని చిలదీసి అడిగింది.

"ఏం, నీ కెందుకు సందేహ మొచ్చింది?" అన్నాడాయన.

"కాదండీ! అపద్ధపు సాక్ష్యాలు పుట్టించి, తప్పుడు సర్టిఫికెట్లు సృష్టించి ఉరిశిక్షను తప్పించుకున్నవాడు, పనులు చేస్తి పెడతానని అవసరమున్నవాళ్ళ దగ్గర

డబ్బు గుంజి హైదరాబాదులో తాగి తందానా లాడినోడు, కూలికి రాలేదని చీకటి రాత్రివేళ గూడెంలో గుడిసెలకు నిప్పు పెట్టించినోడు – అటువంటి మహానుభావుడే దొరికినాడా మీకు? ? అతడు జనానికేమైనా మేలు చేయగలడని మీరను కుంటున్నారా?"

"జనానికి మేలు చేస్తాడో, ఏదో మన కెందుకు? మన చెప్పుచేతల్లో ఉంటాడు మనం కూచోమందే కూచుంటాడు. నిలుచోమందే నిల్చుంటాడు."

"గొప్ప అర్హతే! మొగిలిరెడ్ల హజారంలో కుక్కలా పడి ఉంటాడనీ, రామాపురం నాయుళ్ళ మోచేతి గంజి ప్రియంగా తాగుతాడనీ మరెవరికో ఆనందంగా అడపచాపలు మోస్తాడనీ – ఒక గూండాను ప్రజా ప్రతినిధిగా అసెంబ్లీకి పంపిస్తారా మీరు?"

"ఇదంతా నీ కెందుకులే అమృతం! రాజకీయాలన్నాక ఎన్నో తిరకాసు లుంటాయి. అయినా ఇటువంటివి విషయాల్లో ఎప్పుడూ జోక్యం పెట్టుకునే దానివి కావే! ఈ కొత్త బుద్ధి ఎప్పట్నుంచి?"

"మీ రాజకీయాల కొక నమస్కారం! నేను మాత్రం నా వోటు వెయ్యను పోలింగ్ స్టేషనువైపే తిరిగి చూడను" వెనుదిరిగి ఆమె క్రిందికి దిగి వచ్చేసింది.

రెడ్డిసాని పూర్తి పేరు అమృతవల్లి ఆమె కొత్తకోట రెడ్డి అడపడుచు. చెట్టెక్కి కాయలు కోస్తున్న వాణ్ణి భద్రంగా క్రిందికి దిగి రమ్మని చెప్పి, "నన్నడిగితే వద్దంటా నట్రా?" అంటూ మందలించి, కోసిన కొబ్బరికాయల్ని మూటగట్టి తీసుకపొమ్మని చెప్పేపాటి ఔదార్యం కలిగిన కొత్తకోట రామస్వామిరెడ్డి కూతురు.

చాలా కాలం దాకా బిడ్డలు లేకపోయేటప్పటికి భార్యా భర్తలు ఘటికాచల క్షేత్రం వెళ్ళి మండలం రోజులు సేవచేశాక కలిగిన ఆడబిడ్డకు మొక్కుబడి మేరకు అక్కడి అమ్మవారి పేరు పెట్టుకున్నారు. వేళకు అతిథులు, అభ్యాగతులు, యాచకులు ఎంద రొచ్చినా అన్నం పెట్టి తీరాలన్నది ఆయన పాటిస్తూ వచ్చిన వ్రతం . రాత్రి భోజనానంతరం విశ్రాంతిగా వచ్చి కూర్చున్న గ్రామస్థులకు పురాణ ప్రవచనం చెయ్యడం జీవితాంతం ఆయన ఒక వ్యాపకంగా పెట్టుకున్నాడు. బాగా అక్షర జ్ఞానం అలవడింది మొదలు అమృతవల్లి తండ్రి ప్రవచనంలో గొంతెత్తి రాగయుక్తంగా ఎత్తుగడ పద్యాలు చదువుతూ వచ్చింది కానీ

ఏం లాభం? ఆదరణ ఒనగూడనిదే ఏ కౌశలమైనా అణగారిపోవలసిందే! భౌతిక విషయాలకు మాత్రమే ప్రాధాన్యం ఇచ్చే అత్తవారింట్లో ఆమె పరిజ్ఞానం, సాహిత్యాభిరుచీ కూడా రాణింపుకు రాకుండా పోయాయి. కొత్త వ్యక్తుల మధ్య, కొత్త పరిసరాల్లో ఇమిడిపోవడానికి ఆమె ఇంచుమించుగా పరకాయ ప్రవేశం చేయవలసినంత పనైపోయింది

ఎన్నికలు జరిగిపోయిన తర్వాత మళ్ళీ కొంతకాలానికి ఇంకొక సంఘటన వల్ల ఆమె మరింత నిర్వేదానికి గురైంది. ప్రక్క ఊళ్ళో ఓ లేత ఇల్లాలు అత్యాచారానికి గురైంది. పిల్లికి చెలగాటమే అయినా ఎలుకకు ప్రాణసంకటం తప్ప లేదు. దౌర్జన్యానికి ఎర అయిన అమ్మాయి ఆత్మహత్యకు పాల్పడింది. సాక్ష్యాలు ఉచ్చులా బిగుసుకుని శిక్ష తప్పదనే పరిస్థితిలో ఆ కేసు రెడ్డేరు దగ్గర విచారణకు వచ్చింది.

పదివేల రూపాయలు నష్టపరిహారంగా ఇప్పించే షరతు మీద ఆయన వాది పక్షం వాళ్ళ చేత కేసును ఉపసంహరణ చేయించేశాడు

"నిండు ప్రాణం నీళ్ళపాలు కావడానికి కారకుడైనాడే! వాడికి యావజ్జీవ శిక్ష పడినా తక్కువేనే! ఏమండీ! ప్రాణాల విలువ పది వేల రూపాయలా మీ లెక్కలో?" రెడ్డిసాని నిక్కచ్చిగా ప్రశ్నించింది

"అదేం తక్కువ మొత్తం కాదే! ఆ డబ్బుతో ఇంకొక పెండ్లి చేసుకోవచ్చు గదా!" తేలికగా కొట్టిపారేశాడు రెడ్డేరు

"మంచిదే! ఆ రెండో పెండ్లి పిల్ల ద్వారా కూడా ఇంకొక పది వేల రూపాయల దక్కొచ్చు. ఆపైన మూడో పెండ్లి. అబ్బ, ఎంత అదృష్టమో!"

"అయితే నువ్వేమంటావు?"

"చెప్తా నుండండి! చొక్కా తిరగేసి తొడుక్కున్నట్టుగా ఈ కేసును కూడా తిరగేసి చెప్పుకుందాం. అత్యాచారానికి పాల్పడినవాడు ఓ బీదింటి అబ్బాయి అనుకోండి! అందుకు గురై ఆత్మహత్య చేసుకున్నది భూస్వాముల కోడలనుకోండి! అప్పుడు మీ తీర్పెలా వుంటుందో?"

"బీదింటి అబ్బాయైతే నష్టపరిహార మెక్కడినుంచి తెస్తాడు? వాడెట్టయినా కోర్టు శిక్షకు బాధ్యుడే?"

"అదీ, ఆ మాటనినారు గనుక బాగుంది. అయితే ఇందులో మరొక ధర్మ సూక్ష్మం కూడా ఉందని మీరు మరిచిపోయి వుండగూడదు. నీళ్ళల్లో మాకి నిండు ప్రాణాలు విడిచింది ఖామందు కోడలైతే, నష్టపరిహారం పది వేల దగ్గర ఆగాలని ఎక్కడుంది? అప్పుడది లక్ష దాటా ప్రాకి ఉండొచ్చు గదా! ఏమంటారు?"

ఏమనాలో తోచక ఆయన భార్యవైపు తెల్లబోయి చూడసాగాడు. ఈమె తనను సమర్థిస్తున్నదా? లేక ఈసడిస్తున్నదా? రెండో ఊహ నిజమైన పక్షంలో తన తీర్పును వేలెత్తి చూపే సత్తా ఈమె కెక్కడినుంచి వచ్చింది? ఆ స్థాయికి తన వ్యక్తిత్వం తరిగిందా? లేక ఆమె వ్యక్తిత్వం పెరిగిందా?

భర్త మనోఫలకంపైన మెరికలు తిరుగుతున్న ఆలోచనా రేఖను ఆమె గుర్తించగలిగింది పెదవిపైకి ఒక హాసరేఖం తెచ్చి పెట్టుకుంటూ అంది- "తెలుసులెండి! ఏమిట్రా ఇది మన మాటకు మారాడే తెగువ ఈ ఆడమనిషి కెట్లా వచ్చిందని అనుకుంటున్నారు మీరు! ఈ ఇంట్లో ఆడవాళ్ళు పాటించవలసిన హద్దు లేవో నాకు తెలుసు. ఆ హద్దుల్ని దాటి ఒక అడుగు వెయ్యడానికి గానీ, ఒక మాట మాట్లాడ్డానికి గానీ ఒప్పుకోరనీ తెలుసు పొరబాటైపోయింది. ఇక మీదట మీ వ్యవహారాల్లో జోక్యం పెట్టుకోను"

ఆడిన మాట కామె కట్టుబడిపోయింది. గ్రామ ప్రాంత రాజకీయాలను గురించి గానీ, మేడపైన జరిగే మధ్యస్తాలను గురించి గానీ, అందులో వెలువడే తీర్పులను గురించి గానీ ఆమె "కనను, వినను, మాట్లాడను" అన్నట్టుగా పట్టించుకోవడం మానేసింది. అయితే భార్యాభర్తల మధ్య ఎడం ఏర్పడిందని పసిగట్టిన వాళ్ళెవరూ లేరు. గడప దాటకుండా ఇంటిగుట్టును పరిరక్షించడంలో మొగిలిరెడ్ల ఇంటి కోడళ్ళకు తరతరాల ప్రఖ్యాతి వుంది ఆ ఖ్యాతిని ప్రస్తుత రెడ్డిసాని కూడా పదిలంగా కాపాడుకుంటూ వచ్చింది.

అయితే పులిమీద పుట్ర లాంటి ఒక సంఘటన వల్ల వాళ్ళ మధ్య దూరం మరింత విస్తరించింది.

చత్వారం ముదిరిపోయి సులోచనాలు మార్చుకున్నప్పటికీ రెడ్డి వారికి కొంత కాలానికి దినపత్రికలు చదువుకోడం కష్టసాధ్యమైపోయింది. అలా కావని చదివినా కళ్ళు నొప్పెడుతూ వచ్చాయి. కళ్లకు శ్రమ పెట్టకూడదని డాక్టర్లు సలహా ఇచ్చారు. అందుకని ప్రతి రోజూ ఒక గంటసేపు దినపత్రిక చదివి వినిపించడం

రెడ్డిసాని కొక అవశ్య కర్తవ్యమైపోయింది పురాణాల మాట దేవు డెరుగు, న్యూస్ పేపరు చదివి వినిపించే అవకాశమైనా అబ్బురమే కదా! దాదాపు రెండేళ్ళుగా ఆ పనిని నిర్విఘ్నంగా నిర్వహిస్తూ వచ్చింది అయితే ఇందుకోను ఆమె కొక ఇబ్బంది ఎదురైందంటే అది పులిమీద పుట్ర కాక మరేమవుతుంది??

"వార్త" అనేది సమాజానికి చెందింది. బుద్ధి ఆలోచన, జ్ఞానమూ ఉన్న వాళ్ళు ఏ వార్తకైనా అంతో ఇంతో స్పందించక తప్పదు. ఈ స్పందించే గుణమే రెడ్డిసానిలోని పెద్ద బలహీనతైపోయింది ఉండి ఉండీ ఒక్కొక్క వార్త మింగుడు పడని కవళంలా, గొంతుకను కాల్చేసే గరళంలా, గుండెల్ని కలచివేసే సంక్షోభంలా ఆమెలోని జీవ చైతన్యాన్ని మొద్దుబారిపోయేటట్టుగా చేస్తూ వచ్చింది కొన్ని కొన్ని వార్తల్ని చదువుతుండే వనాలు వంటచెరు కైపోయినట్టుగా, పంట పొలాలు ఎడారులైపోయినట్టుగా, ఊళ్ళు శ్మశానమైపోయినట్టుగా ఆమె మనసు వికలమైపోయింది. క్రిందికి వెళ్ళి దట్టంగా తల నొప్పి మందు దట్టించి, వేడిగా ఓ గ్లాసు కాఫీ తాగి, ఒక గంటసేపు పడుకున్నాకగానీ ఆమె మామూలు మనిషి కాలేకపోయేది.

కానీ, ఇది ఒక రోజుతో ముగిసిపోయే యాతన కాదు గదా!

రోజులు గడవగా గడవగా ఒకనాటి వార్తాపత్రిక విషవాహికలా, కాకపోతే దగ్ధవేదికలా ఆమె చేతి కొచ్చింది ఒకానొక రాష్ట్రంలో ఘోరమైన నరమేధం జరిగింది. నాలుగు కుటుంబాల్లో ఒక్కరైనా మిగల్లేదు. తాగిన మత్తులో ఒక డ్రయివరు నిండు బస్సును వంతెనపైన్నుంచీ నదిలోకి దూకించేశాడు. పన్నెండు గురు మాత్రమే ప్రాణాలతో బయటపడ్డారు. నలభై నాలుగు మంది గల్లంతై పోయారు . ఒక లారీ జీపును గుద్దేసింది. అక్కడి కక్కడే ఏడుమంది హతమై పోయారు. ఒక గ్రామీణ ప్రాంతంలో వర్ణ విద్వేషం కారణంగా నడిరాత్రి గృహ దహనాలు జరిగాయి. కాలిపోతున్న కొంపల్లో నుంచి నిస్సహాయుల హాహాకారాలు అరగంటదాకా వినిపించాయి కోరిన వరాలిచ్చే షరతుపైన ఒక ఉద్యోగ సంఘాల వాళ్ళ దగ్గర పది లక్షల రూపాయల బక్షీసు తీసుకున్నాడని ప్రతిపక్షాలవారు ఆరోపించారు. "లాకప్ డెత్"కు నిరసనగా స్టేషను ఎదుట ధర్నా చేసిన ప్రజలపైన పోలీసులు జరిపిన కాల్పుల్లో ముగ్గురు అసువులు గోల్పోయారు అయిదుగుర్ని ఆసుపత్రిలో చేర్చారు. నిర్భయంగా ఒక వార్తను వెల్లడించిన నేరానికి గాను

ఒకానొక ఎం ఎల్ ఏ ఒక పత్రికా విలేఖరిని నడి రోడ్డులో రౌడీల చేత కొట్టించాడు. రోడ్డుపైన వెళ్తున్న పోలీసు శకటం ఒకటి మందుపాతరల వల్ల పేలిపోయి ఒక సర్కిల్ ఇన్‌స్పెక్టరు, ఇద్దరు సబ్-ఇన్‌స్పెక్టర్లు, నలుగురు కానిస్టేబుళ్ళు ఆనవాలు కూడా పట్టడానికి వీల్లేకుండా కండకండలుగా ప్రిదిలిపోయారు. కల్తీసారా తాగి ఒకచోట వందకు పైదిలుకు వ్యక్తులు ఆసుపత్రి పాలయ్యారు. పరీక్ష హాల్లో కాపీ కొట్టడానికి అడ్డుపడిన ఇన్విజిలేటర్ని విద్యార్థి కత్తితో పొడిచి గాయపరిచాడు. పద కొండేళ్ల బాలికపైన ముప్పై అయిదేళ్ళ యువకుడు జరిపిన లైంగిక బలాత్కారంలో వారంరోజులు ఆసుపత్రిలో అపస్మారకంలో పడి ఉంది...

వ్రేళ్లు కాలుతున్నట్టయి పేపరు క్రిందికి జారిపోయింది.

"ఏమండీ! జన్మ జన్మలకూ మీకు ఋణపడి వుంటాను. నన్నీ శిక్షనుంచి తప్పించరూ?"

అర్థం కానట్టు ఆయన చిత్రంగా ఆమె వైపు చూదారు.

"ఈ దేశంలో ప్రభుత్వ మనేది ఉన్నట్టుగా నాకు తోచడం లేదు. సమాజంలో వ్యవస్థ ఉందనడానికి ఆధారాలేవీ కనిపించడం లేదు. ఎందుకండీ దీన్ని చదవడం, నిమ్మళంగా వున్న ప్రాణాలపైన నిప్పులు చల్లుకోవడానికి గాకపోతే?"

"అయితే నువ్వెక్కడికి రావడం దేనికి? రానే వొద్దు. నేను పేపరు నాథ ముని దగ్గర చదివించుకుంటాలే."

ఆమె కొద్ది క్షణాల పాటు ఆయన ముఖంలోకి చూస్తూ వుండిపోయి, సరే నంటూ ఆయన ఆజ్ఞను శిరసా వహించినట్టుగా లేచి నిల్చుంది. ఆ రోజు మేడ మెట్లు దిగి రావడమే రావడం! మళ్ళీ పైకి వెళ్ళలేదు.

ఆ విషయం స్ఫురణకు రావడంతో ఆమె క్రింది మెట్టు దగ్గరే ఆగి పోయింది.

గిరుక్కున వెనుదిరిగి తన గదిలోకి వెళ్ళిపోయింది.

మధ్యాహ్నం ఒంటిగంటప్పుడు - "అమ్మగారూ ! భోజనానికి రారా?" అంటూ వచ్చి ద్వారం దగ్గర నిలబడింది నాంచారమ్మ.

"నన్ను పిలవొద్దులే, నాంచారూ ! ఈ పూట నాకేం ఆకలిగా లేదు" అంది రెడ్డిసాని.

"అదేం దమ్మా! తెల్లవారి ఒక టంబ్లరు పాలు తాగడమే గదా! టిఫినైనా చేయకపోతిరి. మధ్యాన్నం గూడా ఆకలి కాలేదంటే ఎట్లా?"

కొద్ది క్షణాలు తేచి చూచింది నాంచారమ్మ. బదులు లేకపోయేసరికి తిరిగి వెళ్ళిపోయింది.

– గాజు దుమ్ము తూర్పార బట్టినట్టుగా, ఉరీ పోగులు వేలాడదీసినట్టుగా, బాకులు జుళిపించినట్టుగా బయట ఎంత విరగకాస్తోంది. కాయనీ, దిక్కు లేని జోగ లోళ్ళు సొమ్మసిల్లిపోనీ తానేం చేయగలుగుతుంది? తన మాట కేం చెల్లుబాటుంది?

తెచ్చిపెట్టుకున్న నిగ్రహంతో ఆమె తనను తాను అదుపులో ఉంచుకోగలిగింది. నిస్త్రాణగా ఉందేమో, తానుగూడా కోషిల్లినట్టుగా పరుపుమీద పడి ఉండిపోయింది. అలా ఎంతసేపు గడిచిందో తెలియదు. హఠాత్తుగా జాగ్రదావస్థలోకి వచ్చింది. దగ్గర్లో గగ్గోలు చెలరేగుతోంది. కేకలు, రోదనలు, అంగలార్పులు - అంతకంతకూ ఉధృతంగా వినిపిస్తున్నాయి.

ఆమె చివాలున మంచం దిగి చరచరా సింహద్వారం దగ్గరికి వచ్చేసింది.

చెంగప్ప చేతిలోని కొరడా నల్లత్రాచులా విరుచుకపడుతోంది. దెబ్బతిన్న వాళ్ళు తిన్నట్టుగానే వాలిపోతున్నారు. "వద్దు సామీ! కొట్టొద్దుసామీ! నీకు పదేలు దండాలు సామీ!" అని ఆడవాళ్ళు గొంతు చించుకుంటూ ఆక్రోశిస్తున్నారు.

"కొడతానా, కోసి కాగా తేస్తానా! అమ్మో ఎంతపొమ్మన్సుందిరా మీకు! కుక్కల్ని కొట్టినట్టుగా కొట్టొచ్చు మిమ్మల్ని! వస్తారా? దేవిడీ ముందరి కొస్తారా?" అసహాయశూరుడై పేట్రేగిపోతున్నాడు చెంగప్ప.

"ఇదిగో – చెంగప్పా! నువ్విట్లా వస్తావా, లేదా?"– కోప ఘూర్ణితమైన కంఠంలో నుంచీ తూటాల్లా వెలువడిన ఆ మాటలు సూటిగా వెళ్ళి తాకడంతో చెంగప్ప నోటికీ, చేతికీ బ్రేకులు పడ్డాయి.

చుట్టగా చుట్టుకున్న కొరడాని వెనక్కు దాచిపెట్టుకుంటూ, అతడు జంకు గొంకులతోనే అమ్మగారిని సమీపించాడు.

"చెంగప్పా! బాగుందయ్యా! ఎంతో బాగుంది. మునుపటి కిట్లనే నీకు తోడుబోయిన వాడెవడో మూడు నెలలు సాము చేసి మూలనుండే ముసలిదాన్ని

బావగొట్టినాడంట! ఆహా, ఏం ప్రతాపమయ్యా మనది! పెళ్ళాళ్ళు వాళ్ళ సంగతేందో నేను చూసుకుంటాలే..."

చెంగప్ప నిష్క్రమించి, అమ్మగారు ప్రత్యక్షం కావడంతో జోగలోళ్ళకు పెద్ద పీడుగడ దొరికినట్టంది.

"అమ్మా తల్లీ! బిడ్డల్ని గన్న చల్లని కడుపమ్మా నీది! నువ్వొస్తివి, దెబ్బలు తప్పిస్తివి. నీ సంతు చల్లగుండాల" అంటూ వాళ్ళు ఒకరి నొకరు తోసుకుంటూ ఆమె పాదాల దగ్గిరికి రాబోయారు.

"ఒద్దు. పాదాలు తాకొద్దు." వారిస్తూ అంది రెడ్డిసాని. "మి రెందు కొచ్చినట్టో చెప్పండి చాలు. ఏం కావాల్నో చెప్పండి."

"మాకేమీ వొద్దమ్మా తల్లీ!" జోగల పెద్ద ముందుకొచ్చాడు. "మావల్ల తప్పు జరిగిపోయింది. అందుకు దగిన శిచ్చ గూడా పడింది. అందుకు గాదమ్మా మే మొచ్చింది. ఇక మీదట మా మూలకంగా పొరపాటు జరగకుండా చూసుకుంటాం. అయితే ఈ మాట రెడ్డేరు మనసు కెక్కాల. ఆయన ఉండమంటే ఇక్కడుంటాం. వొద్దంటే దేశాలు పట్టుకుని వెళ్ళిపోతాం..."

కొద్దిసేపటివరకు ఆలోచిస్తూ వుండిపోయింది రెడ్డిసాని. ఆ వ్యవధిలో ఓ నిర్ణయానికి రాగలిగింది. "ఉండండి, చెప్తా"నంటూ మేడవైపు తిరిగింది.

మళ్ళీ కొద్ది నిమిషాలకల్లా మేడపైన మూసి వున్న రెడ్డేరు గది తలుపులు గభాలున తెరచుకున్నాయి. వాలు కుర్చీలో పడుకున్న రెడ్డేరు తలత్రిప్పి గుమ్మం వైపు చూచాడు. అలా చూచినంతసేపు ఆయనవి రెప్పపాటు లేని కళ్ళైపోయాయి.

"ఇది కలా, నిజమా"

ఆయన ప్రశ్నార్థకంగా చూస్తుండగానే ఆమె గదిలో అడుగు పెట్టింది. నెమ్మదిగా వెళ్ళి వాలుకుర్చీకి అభిముఖంగా గోడ కానుకుని నిల్చుంది.

"- ఎందుకొచ్చినట్టు ఆరు నెలల వ్రతాన్ని తోసిపారేసిందే! వచ్చిన మనిషి ఎంతకూ మాటాడదే!..." రెడ్డేరు ఆ తరంగంలో ప్రశ్నలు తేనెటీగల్లా ముసురుకుంటూ ఉండగానే ఆమె పెదవి కదిపింది.

"ఒక మాటడిగిపోదామని వచ్చినాను."

కనుబొమలను మాత్రం పైకెత్తి ఆయన భార్యవైపు నిశితంగా చూచాడు.

"ఒక ముసలాయన ఉండేవాడు. కొల్లాయి గట్టుకుని, దుప్పటి కప్పుకుని, కళ్ళద్దాలతో, బోసినోటితో, నాల్గు పరకల పిలకతో బలంగా గాలి తోలితే కొట్టుకుని పోయేటట్టుండేవాడు. ఇప్పుడు లేడు. పోయినాడు. తనంతట తానుగా పోలా. కాల్చి చంపేసినారు. అతనివల్ల స్వరాజ్యం వచ్చిందంటే ఇప్పుడు నమ్మేవాళ్లెవరు? ఈ నలభై యేండ్లను జనం తెలివి మీరి పోయినారు. చాలామంది బుద్ధిమంతు లిప్పు డాయన్ని సర్కసులో బఫూనుగాను, పేకాటలో జోకరుగాను, తోలుబొమ్మ లాటలో జుట్టు పోలిగాడు గానూ లెక్కేస్తున్నారు నిజమే! ఆయన ఈ దేశానికి చేసిన ద్రోహాలు అన్నీ ఇన్నీ కాదు. అన్నింటికన్నా ముఖ్యమైంది కత్తులూ, తుపాకులూ వద్దని సత్యాగ్రహమనే ఆయుధాన్ని ఇచ్చి వెళ్ళడం. ఇప్పుడా ఆయుధాన్ని పట్టుకుని జోగలోళ్ళు మన దేవిడీ ముందర తికాణా వేసినారు..."

"చెప్పొద్దులే? ఎందుకూ" చరాలున మండిపడ్డాడు. రెడ్డేరు. "చెంగప్పకే వదిలిపెట్టుంటే ఈపాటికి జోగలోళ్ళు చెట్టు కొకరుగా, పుట్ట కొకరుగా ఉడాయించి వుందురు. నువ్వడ్డు తగిలినావంట గదా! మంచిది. ఈ సమస్యను నీ పద్ధతిలో నువ్వే పరిష్కరించు."

ఆయన అంతర్యాన్ని అధ్యయనం చేస్తున్నట్టుగా ఆమె అట్లాగే వుండి పోయింది. తటాలున ఆయన ప్రేలిపోయాడు.

"జరిగే పని జరగకుండా చూడడం మొగలాయితనం గాదు. పాడుచేసిన పనిని బాగుచేసే నిరవాకం కూడా వుండాలి. చెప్తిని గదా ఈ సమస్యను... నీ పద్ధతిలో...నువ్వే పరిష్కరించు..."

చెప్పాలనుకుంటున్న మాటలేవో ఆమె గొంతుకలో సందడిస్తున్నాయి. అయినా నిగ్రహించుకుని "సరే. అట్లాగే" అన్నట్టుగా తల ఊపి, గదిలోనుంచి ఈవలికి వచ్చేసింది.

తరువాత కొద్ది నిమిషాలకల్లా క్రింది అంతస్తులో నెలకొన్న స్తబ్దవాతావరణంలోకి సంచలనం తెరలు తెరలుగా చొచ్చుకొచ్చేసింది.

"ఇదిగో నాంచారూ"

"పిలిస్తిరా అమ్మగారూ!" వంటలక్క పరుగెత్తుకొచ్చింది.

"స్టోరు రూంలోనుంచి అండాలు పైకి తియ్..."

"అట్లాగే నమ్మా !"

"పాపులక్క ఎక్కడుందో చూడు. మూడండాలు శుభ్రంగా కడిగించు..."

"సరే నమ్మా"

"రెండండాల్లో నీళ్ళు పోసి గాడి పొయ్యి మీది కెక్కించు. ఇంకొక అండాలో పప్పువెయ్. అరటిపండు ఒకటుంది కదా కాయలు తరిగించు. రెండం డాల్లో అన్నం పప్పూ, వంకాయ కూర. అరటికాయ వేపుడు అర్థమైందా?"

"అర్థమైందమ్మా!" అంది నాంచారమ్మ అంతటితో ఊరుకోలేక యజ మానురాలి దగ్గర తనకున్న చనవును బట్టి. "అమ్మగారూ! చుట్టాలెవరైనా వస్తా వుండారా" అని ప్రశ్నించింది.

"ఇంకా రావడమేందే పిచ్చిదానా! ఎప్పుడో వచ్చేసినారు గదా!"

* * *

పున్నమి వెళ్ళిన నాలుగో రోజు. బడికి ఆలస్యంగా వచ్చిన కుర్రాడిలా పది గంటల తర్వాతెప్పుడో కొండపైన్నుంచీ తొంగి చూచాడు చందమామ. అమృత కిరణాల దివ్యస్పర్శలో కొండ కోనలు, పైరు పచ్చలు మురిసిపోయి మిలమిల లాడు తున్నాయి.

నిద్ర పట్టని రాత్రివేళ సిగరెట్టు కాల్చుకుంటూ నాబాపైన పచార్లు చేస్తున్న రెడ్డి వారికి హఠాత్తుగా జోగలోళ్ళ ఉదంతం గుర్తుకొచ్చింది. సాయంకాలం నుంచి సడీ చప్పుడూ లేకపోవడం కూడా స్ఫురించింది. పడమటివైపు పిట్టగోడ దగ్గరి కొచ్చి నిలబడి ఆయన వీధివైపు పారజూచాడు.

జోగలోళ్ళందరూ హాజరే! లేదంటే కటిక నేలే పుష్పశయ్యగా, మంద పవనాలే వింజామరలుగా, భువన భవనమే తమ వస్త్రాల మేడగా వాళ్ళు ఎక్కడి వాళ్ళక్కడ బాపులు బాపులుగా పడి నిద్రపోతున్నారు

రెడ్డేరు గొంతుకలోనుంచి పిలుపు ఊడి పడింది.

"ఒరే చెంగప్పా!"

"అయ్యగారూ, పిలిస్తిరా?" పరుగెత్తుకొచ్చాడు చెంగప్ప.

"ఏం మనుష్యులా వీళ్లు! తెల్లారితే తిండి దొరికే విధాయక మేమో తెలి యదు. రేపు రాత్రి కెక్కడ తలదాచుకోవాలో తెలియదు కట్టుకోవడానికి మారు

ఇట్టి వుండేది కూడా అనుమానమే ! అయినా ఇట్లా నిద్ర పట్టిందంటే ఎంత నిశ్చింతరా వీళ్ళకు?"

"అమ్మగారు వండించి రాసి పోయించిరి గదండీ! గొంతుక దాకా మెక్కినారేమో, ఒళ్ళెరగకుండా నిద్ర పట్టేసింది కడుపే కైలాస మనుకోండి! ఈ పూటకు తిండి దొరికితే చాలు, ఇంకేమి అక్కర్లేదు వీళ్ళకు!"

"మీ రెడ్డిసాని పెట్టిందంటా ఒకపూట తిండే గదరా! మన మాపాటి పని చెయ్యలేమా?"

"అదేం మాటండీ అయ్యగారూ! తమరు తలుచుకుంటే ఇంకెంతకైనా చేయగల్రు." -వంతపాడడం చెంగప్పకు బాగా అలవాటే ! కానీ ఈసారి నోరు జారి మాటల్లో నుంచీ అపశ్రుతి ఏదో వినిపించినట్టయి,అతడు నాలుక కొరుక్కున్నాడు.

"ఒరేయ్ చెంగప్పా!"

"అయ్యగారూ!"

"నువ్వొక పని చెయ్!"

"చెప్పండి."

"ఈ శోగలోళ్ళుండింది తుమ్మ తోపులో గదూ! ఒకప్పుడది చెరువు మునక. ఇప్పుడు కూడా తేమగానే ఉండొచ్చు. అక్కడొద్దులే. చెరువు మరవకు ఉత్తరంగా మన మిట్ట చేనిలోనే వీళ్ళను ఇండ్లు కట్టుకోమను..."

"... ... ."

"కట్టుకునే ఇండ్లు కొంచెం గట్టిగానే కట్టుకోని! దూలాలకు గాను మన తోపులోనే ఇంటి కొక తాటిచెట్టు కొట్టుకోమను.. కావలి సొచ్చే వెదురు బొంగులు కూడా నరుక్కోమను...."

"... ... ..."

"నీటి సదుపాయానికి కూడా ఏర్పాటు చేద్దాంలే. ప్రస్తుతానికి మన వెంకటేసుతో చెప్పి మిషను బావి దగ్గర గారతొట్టిలో ఎప్పుడూ నీళ్ళు స్టాకు పెట్టమని చెప్పు."

చెంగప్ప కిదంతా ఏమిటో అర్థం గావడం లేదు. అయోమయంగా అతడట్లాగే రెడ్డివారి ముఖంలోకి చూస్తూ ఉండిపోయాడు. పాలిపోయిన చెంగప్ప ముఖాన్ని చూస్తూ చెంగలువలకు ప్రమోదం చేకూర్చే చందమామ పక్కున నవ్వ సాగాడు.

— ఆంధ్రవారపత్రిక , - 1998